

Els bombardejos vistos des de Gallecs

Glòria Campoy Collado i Judith Ansó Ros

Historiadores

Aquest article forma part del treball elaborat per les dues autores guanyadores de la VII Beca de Recerca Premi Vicenç Plantada, extret dels dietaris de Joan Ros Herrero, que es preveu publicar properament. El text es basa en la documentació personal d'aquest veí de Gallecs, que, amb les nombroses anotacions i documents que va deixar, ha permès reconstruir la vida de Gallecs i dels voltants, amb el rerefons de la història social i política d'una part del segle XX.

Atès que tractem els bombardejos, ens ha semblat interessant demanar-los un avanç d'aquest capítol¹.

Durant el conflicte, els bombardejos van ser una constant. “L'espectacle” que es veia a l'aire, sobretot sobre Barcelona, i la por que sentien les persones que caiguessin les bombes a prop, o a sobre seu, feia que fos un dels temes més comentats en el moment. Això fa que Joan Ros Herrero anoti tots els bombardeigs tant propers, com dels voltants, així com els de Barcelona, que des de casa seva podia veure força bé.

Explica Neus Ros que quan sentien el “retronar” dels bombarders, sortien corrents cap al bosc, per temor que la casa els caigués a sobre: “La mare ens feia córrer cap al bosc; sent jo tant petita, recordo el soroll perfectament”.

El primer bombardeig que Joan Ros anota és el de Barcelona, el 13 de febrer de 1937; el 13 de març del mateix any descriu el que veu a sobre Badalona i Sabadell. Destaca els bombardeigs sobre Barcelona del 29 de maig i del 25, 27, 28, 29, 30 i 31 de juliol de 1937. A vegades posa fins i tot les hores:

“29 de setembre de 1937. Bombardegen 5 vegades Barcelona: a les 3, a les 7 a la 1, a les 5 i a les 6”

Igual que els dies 7 i 8 de desembre del mateix any i l'11 de gener i el 5 de març de 1938. Hi ha cops que descriu la intensitat:

“19 de gener de 1938. Bombardeig, és el més gros fins ara. 25 de gener

1. Nota de la redacció.

de 1938. Tornen a bombardejar Barcelona dues vegades. Al vespre es veu una claror molt forta al cantó Nord”.

Altres cops anota el nombre d'avions que hi van:

“1 d'octubre de 1937. Bombardeig. A les 4 de la tarda bombardegen 9 avions en 3 grups”.

Pel que fa a detonacions a llocs relativament a prop, trobem el cas de Santiga:

“30 de desembre de 1937. Bombardegen Santiga, 8 o 9 bombes;”

També de Granollers: “31 de maig de 1938. Bombardeig a Granollers”, però no comenta res més, malgrat que va ser molt greu, ja que sols anota allò que observa. Tenim referència també del cas de Badalona: “6 de juny de 1938. Bombardeig a Badalona explota un dipòsit d'olis pesants”.

Pel que fa al bombardeig de Mollet del 8 de gener de 1938:

“8 de gener. Bombardegen a Barcelona, Mollet, Gallechs i Plegamans a les 6 del vespre. Anar a veure on han caigut les bombes, no han fet mal”.

En Joan sempre explicava als seus néts l'itinerari de l'avió i on havien caigut les bombes, una de les quals fou a darrera de casa seva, al bosc de Can Jornet Xic, i una altra a prop de Can Xalet, el que demostra que els fets el van impressionar molt, però en els seus escrits no té comentaris. El dia abans d'aquest bombardeig na Neus Ros caigué del carro, i restà més de vint-i-quatre hores sense sentit. Quan va esdevenir el pas del bombarder, en Joan i la Montserrat no sabien si agafar la nena i córrer al bosc o quedar-se a casa; decidiren la segona opció i la bomba justament aquell dia caigué al bosc. A Mollet, la repercussió fou nefasta: una bomba caigué als Quatre Cantons i perderen la vida set persones en aquell dia i vuit en els dies posteriors a conseqüència del bombardeig. Dos dies després, Joan Ros parla de l'enterrament de les víctimes:

“10 de gener. Anar a enterro dels morts a causa de les bombes del dissabte al vespre a Mollet”.

Quan el front s'acosta, també anota aquests bombardeigs:

“24 de gener de 1939. Bombardegen al cantó de Sabadell. 26 de gener de 1939. Fer les botifarres. Bombardegen a la riera de Caldes. Adéu República”.

En aquest última nota parla de com bombardegen la via del Calderí i fa un comentari al·lusiú a la República, ja que devia veure que el front estava a prop... El darrer cop que anota, el dia 27 era quan el front passava per Gallecs:

“27 de gener. Dia de moltes bombes d'avió i de canons d'artilleria...”

EL PAS DEL FRONT

Gallecs fou escenari del pas del front i dels darrers intercanvis de trets entre els dos bàndols. En Joan Ros narra quan el front s'acostava, parla dels bombardeigs que ell veu al cantó de Sabadell el 24 de gener, però no parla dels bombardeigs de Mollet del 25 de gener; aquell dia sols parla de matar el porc. (Suposem que aquells dies de forta activitat bèl·lica, no es devia moure de casa, i des d'allà la vista és direcció sud-oest, cosa que li permetia observar-ho).

El dia 26 es bombardeja al llarg de la Riera de Caldes i l'exèrcit republicà passa per Gallecs, travessant la carena de Can Traïdor per diferents indrets: per la carretera Sabadell- Granollers, pel camí de Can Traïdor i pel camí de Can Jornet cap a la Torre de Malla. Sabem, per fonts orals, que l'Estat Major Republicà, el 25 i 26, passa la nit a Can Cruz. També altres comandaments estigueren a Can Jornet. Portaven una cabra i la van cuinar en una caldera d'en Jaume Torras. Maria Pascual Ros, filla de Can Mulà, explicà que els comandaments de les tropes republicanes els van fer marxar de casa seva (recordem que la carretera de Granollers passa per davant de Can Mulà); part de la família anà a Can Beira i l'altra a Ca l'Estany i a ella la portaren a Can Sardà; estigueren fora dos dies. Quan tornaren, hi havia una granada a vora de la llar de foc i escopetes a l'era. Recorda que tot era brut i ple de paràsits.

El dia 26, quan passaren els darrers homes de l'Exèrcit Republicà, Joan escriu: *"Adéu República"*, manifestant el seu ànim.

El dia 27 anota:

"Arriben els feixistes a Mollet i tota la serra de Can Traïdor"

mentre que els republicans estaven a la serra de Can Cònsol. Aquest dia recorda Maria Ros que el passaren tancats a la quadra i al vespre veien els llums al llarg de tota la serra; un foc tocava l'altre. Fou un jorn de molta por:

"Dia de moltes bombes d'avió i de canons d'artilleria, passen els obusos enlaire per tots cantons, en cauen molts però no han fet mal. Bombes d'avió n'han caigut 6 o 7 sense fer mal".

La Maria Ros també recorda que un obús es clavà en un marge al camp del davant de Can Salvi. Al finalitzar el dia, esdevingué un fet anecdòtic.

"Ve un soldat feixista a comprar 2 gallines per 20 cèntims. Veig els primers cèntims de Franco".

Al dia següent passa el gruix de les tropes feixistes.

"Passen les forces del Franco. Paren un canó d'artilleria al camp de les tres punxes i tiren 6 canonades."

El dia 29 Joan escriu:

"Passen més de 100.000 soldats per Mollet, aquí ha quedat quiet, sense passar ningú".

LA POSTGUERRA

El 21 de febrer de 1936, Joan Ros havia escrit: “Franco ve a Barcelona” .

El 23 i 24 de febrer: “Pagar els plats trencats. Traginar sorra per l’ajuntament”.

El 28 de febrer de 1940: “Una pareja de guàrdies civils destrossen una bomba al bosc de Can Beira amb 6 tirs de fusell”.

El 28 de març: “Presentar les fulles de la Depuració a la Falange”.

Annex

Els obusos de can Salvi

Glòria Arimon i Ventura

Salvi Safont

Entrevista: 29-7-08

“El meu pare ens havia explicat que en temps de la guerra, havia caigut una bomba en un camp de blat i no va explotar. Deia que la portava un avió del tipus *junker* que venia del Montseny per anar a bombardejar Barcelona, però va ser interceptat per dos caces republicans; llavors es va desviar una mica i va descarregar dues bombes a Gallecs, que van caure, sense explotar, al nostre camp. Nosaltres havíem intentat trobar-la, amb pics i pales, però sense èxit.

L’Institut Català del Sòl (INCASOL) a mitjan 2008 va enviar un equip de tècnics amb aparells de detecció d’explosius i van trobar un objecte enterrat aproximadament a un metre i mig de terra. Calculaven que podia fer uns 50 cm de dimensió, un pes de 50 Kg i una cabuda de 70 litres. El 25 d’octubre de 2008, aquests tècnics van desenterrar-lo. Van començar a trobar restes a poc més d’un metre de profunditat i finalment, van trobar l’objecte”.

Segons l’informe de l’INCASOL, es tractava d’un obús enterrat a 1,70 metres, de 164 mm de calibre. Els tècnics el van neutralitzar i buidar en la forma reglamentària. Creuen que va anar a parar allà arran del foc creuat entre els nacionals que s’estaven a la serra de Sentmenat i Polinyà i els republicans que eren al Coll de la Manya.

El 25 d'octubre de 2008 es va desenterrar un obús caigut el gener de 1939 al camp de can Salvi. Imatges cedides per Salvi Safont.

